

Est.1994

JCL

Journal of the College of Languages

Open Free Access, Peer Reviewed Research Journal

<http://jcolang.uobaghdad.edu.iq>

P-ISSN: 2074-9279

E-ISSN: 2520-3517

2021, No.(43)

Pg.340-357

המבנה הפסיכולוגי של הסופר שמחה בן ציון בסיפורו נפש רצוצה כדוגמה

The psychological structure of Simha Bin Zion, in the story of *A Broken Soul*

Instructor Majeed Abboud Rahima: majeed.rheimah@colang.uobaghdad.edu.iq

University of Baghdad - Faculty of Languages - Department of Hebrew Language

(Received on 22/9/2020 - Accepted on 15/11/2020 – Published on 2/1/2021)

Abstract

The present paper sheds light on the psychological structure of Simha Bin Zion's *A Broken Soul*. After reviewing the biography of the storyteller, it is clear that the hero of the rebellious character in the story of (*A Broken Soul*) is the writer himself. The storyteller directly begins to depict his psychological sufferings in his childhood days. He tells a story full of sadness and refusal of the neglect he suffered in his childhood. It is obvious that the early five years of Samha bin Zion's life is considered a period of conflict that participated in the formation of his individual identity. The story represents an outlet for a hidden secret world buried under the layers of his consciousness. It deals with the dark and dark side of the life of a Jewish boy in the Diaspora, and the tragic existence full of restrictions represented by the cruelty of the strict educational system in Al-Haidar; (the Jewish religious school) where Samha bin Zion was a neglected child and a victim of the father's control at home and the teacher in school. The aim behind such a rigid way of education is to bring him to the inelastic Jewish conventions. At his present stage of contemplation and after a long search for his true self, the writer reveals the frustration and instability he suffered. In short, the paper discusses the suffering of the writer's personal conditions that enhanced his deep psychological problem, and helped to make him a great story teller.

Key words: psychological conflict, psychological construction, *A Broken Soul*, Samha Ben-Zion, memories

המבנה הפסיכולוגי של הסופר שמחה בן ציון בסיפורו נפש רצוצה כדוגמה

המורה: מג' ייד עבוד רחילה

אוניברסיטת בגדאד / פקולטת השפות / מחלקת השפה העברית

תקציר

העיון הזה עוסק במבנה הפסיכולוגי של שמחה בן ציון בסיפורו נפש רצוצה כדוגמה. ראוי לציין, הסופרים העבריים משתמשים באמצעים ספרותיים שונים לבטא את דיעותיהם שמשקפות את השקפותיהם בדבר עצמם. גם הסופר בוחר השיטה המתאימה לו לפי הלך נפשו ויכולתו האמנותית.

בסיפור זה שמחה בן ציון מתאר את זכרונות ילדותו המתקשרים בנפש רצוצה. ונושא הסיפור הרודים בנער במקל וברצועה, ועליו לעמוד בפני עינויים אלה, וכך הוא נדחק ונלחץ לצדדים רבים, כאן הופיע המספר לפנינו, הריאליסטי החותך אל האמת הקודרת של החיים ומרידות המציאות, וכך מתבלטת בין שורות סיפורו נשמתו הצועקת מרד על המתחולל בעולמו ויגונו עולה מבין התיאורים האכזריים הריאליים.

בסיפורו הגדול והחשוב ביותר מתאר שמחה בן ציון את חיי ילד העברי בבית אבא ובחדר עם בסיס נסיונו וזכרונותיו הוא החינוך הפגום המעציבות. חינוך החדר ובית האב הוא עתיד למרוד בתורת הורים ומורים, ובמלמדים האישיים, חיים אילו רדופים בעינויים, משבירים, שאיפות ותקווה לתמודה, וגם במחקר הזה טיפלנו בחייו של הסופר בקצור וגם ביצירותו באופן כללי. המחקר הזה עוסק באחד מהסופרים שנחשבו בעלי – השפעה בתהליך הספרות העברית החדשה, וגם במחקר הזה טיפלנו בחייו של המספר בקצור וגם ביצירותו באופן כללי, העיון הזה ביקורת למלמודים של החדר בסיפורו של שמחה בן ציון. וגם הבהרת של הקונפליקט הפסיכולוגי של המספר. לפי אופי העיון השתמשנו בשיטה הפסיכולוגית, כי השיטה הפסיכולוגית מקשרת בין האוטוביוגרפיה של הסופר וישותו. הבעיה העיקרית במחקר היא התשובה על שאלה חשובה מה הוא המניע מאחורי כתיבת סיפור "נפש רצוצה". האם יש יחס בין המבנה הפסיכולוגי של 'שמחה בן ציון' לבין הספרות.

מילות מפתח: הקונפליקט הפסיכולוגי, המבנה הפסיכולוגי, שמחה בן ציון, נפש רצוצה, זכרונות.

הקדמה

בראש וברשונה צריך להודות לאללה 'הקב"ה' שעזר לי להשלים את העיון שלי. העיון הזה עוסק במבנה הפסיכולוגי של שמחה בן ציון בסיפורו 'נפש רצוצה' כדוגמה. ראוי לציין, הסופרים העבריים משתמשים באמצעים ספרותיים שונים לבטא את דיעותיהם שמשקפות את השקפותיהם בדבר עצמם, גם הסופר בוחר השיטה המתאימה לו לפי הלך נפשו ויכולתו האמנותית.

בסיפור זה שמחן בן ציון מתאר את זכרונות ילדותו המתקשרים בנפש רצוצה. ונושא הסיפור הוא החינוך הפגום המעציבות. חינוך החרד ובית האב הוא עתיד למרוד בתורת הורים ומורים, ובמלמדים הרודים בנער במקל וברצועה, ועליו לעמוד בפני עינויים אלה, וכך הוא נדחק ונלחץ לצדדים רבים, כאן הופיע המספר לפנינו, הריאליסטי החותך אל האמת הקודרת של החיים ומרידות המציאות, וכך מתבלטת בין שורות סיפורו נשמתו הצועקת מרד על המתחולל בעולמו ויגונו עולה מבין התיאורים האכזריים הריאליים.

חשיבות המחקר :

בסיפורו הגדול והחשוב ביותר מתאר שמחה בן ציון את חיי ילד העברי בבית אבא ובחדר עם בסיס נסיונו וזכרונותיו האישיים, חיים אילו רדופים בעינויים, משבירים, שאיפות ותקווה לתמודה, וגם במחקר הזה טיפלנו בחייו של הסופר בקצור וגם ביצירותו באופן כללי. המחקר הזה עוסק באחד מהסופרים שנחשבו בעלי – השפעה בתהליך הספרות העברית החדשה, וגם במחקר הזה טיפלנו בחייו של המספר בקצור וגם ביצירותו באופן כללי.

מטרות המחקר:

המטרה של העיון הזה ביקורת למלמודים של החדר בסיפורו של שמחן בן ציון. וגם הבהרת של הקונפליקט הפסיכולוגי של המספר.

שיטת המחקר:

לפי אופי העיון השתמשנו בשיטה הפסיכולוגית, כי השיטה הפסיכולוגית מקשרת בין האוטוביוגרפיה של הסופר וישיותו.

בעיית המחקר:

הבעיה העיקרית במחקר היא התשובה על שאלה חשובה מה הוא המניע מאחורי כתיבת סיפור "נפש רצוצה". האם יש יחס בין המבנה הפסיכולוגי של 'שמחה בן ציון' לבין הספרות.

הפתרון: אנו מנסים להגיע לפתרון, חקר הסיפור כדוגמה כדי להכיר את המטרות וצורות של המבנה הפסיכולוגי.

מבנה המחקר: המחקר הזה כולל הקדמה ולאחר מכן יבואו החתימה והמסקנות. בהקדמה של המחקר הוצגה המסגרת הכללית של המחקר מבחינת שאלת המחקר, מטרת המחקר, שיטת המחקר וחשיבות המחקר.

ולאחר מכן, יבואו החתימה והמסקנות, שהוצגו באמצעותן התוצאות הבולטות ביותר שהציעו על ידי המחקר.

מבוא :**היחס בין פסיכולוגיה לבין הספרות :**

היחס הדוק בין פסיכולוגיה לבין הספרות, משום שזירתן אחת היא בן – אדם, הראשונה היא המדע המחפש התהליכים הנפשיים באדם, חוויותיו, רגשותיו על הסביבה וכדומה. (שושן א. המילון החדש, ערך 5, הוצאת קרית- ספר, ירושלים, 1974: עמ' 2110)

והשנית היא הכתיבה הפסיכולוגית פותחה באופן מלא במאה העשרים, והיא מגובה באמצעות תגליותיו של זיגמור פרויד בתחום הפסיכואנליזה. הסופרים שהפליאו לעשות בתחום זה,

שהלכו עמוק לתוך תודעת גיבוריהם, דוגמת הסופרים הרוסיים דוסטויבסקי וטולסטוי בחנו גם הם את הפסיכולוגיה האינטימית.

דוסטויבסקי עשה שימוש בריאליזם פסיכולוגי, והרומנים שלו מהווים תערובת של פסיכולוגיה, סוציולוגיה וספרות, כפי שניתן לראות ב"חטא ועונשו". ב"מלחמה ושלום" של טולסטוי, רגשות ומחשבות פנימיים חשובים כמו אירועי חיים. הגיבורים של טולסטוי עומדים ללא הרף בפני מאבקים פנימיים, ספקות, תובנות חדשות והתפכחות, תוך שאיפה לתור אחר האמת והצדק

<http://www.a-avigail.co.il/content->)
(.98#sthash.z06ccadv.dpuf

הנרי ג'יימס ואתור מילר הם שני סופרים בולטים בספרות הריאליסטית פסיכולוגית האמריקנית. ג'יימס חוקר את מוח הדמויות שלו מול מצבים חברתיים מורכבים. הוא מציב את דמויותיו בנסיבות שלא תמיד נגמרות בסוף טוב. אתור ידוע בתובנתו העמוקה אל המוח והחולשות של הדמויות שלו. ביצירתו "מותו של סוכן", פורש שיקוף נפש מוטרדת של הגיבור, בתקופות שונות של חייו, הדמות המרכזית אינה מצליחה לתפוס את ההבנה הרגשית והרוחנית של עצמה, ואת כשלונה האישי (שם ספר).

לעומת זאת, הספרות העברית העידה התפתחות הרומן הפסיכולוגי בעברית מאמצע המאה התשע עשרה ועד אמצע המאה העשרים, שהתמקד בבעיות של הייצוג הנפשי ובעיקר ברומנים של המאה התשע עשרה, ונקדיש תשומת לב מיוחדת לעליית שיח פסיכולוגי במפנה המאה ביצירות הסופרים ברנר, גנסין, ביאליק ועגנון, יצירותיהם כוללות את מנגנונים של אינטרפלציה וזיקות מורכבות בין הפסיכולוגי לפוליטי.
(www2.tau.ac.il/yedion/syllabus.asp?year=2012&course=068510701).

הרומן, או הסיפור הפסיכולוגי הוא היצירה הספרותית שסובב נושא בעיקר, סביב חייו דמויותיה השכליים והסטימנטליים, יותר מהתרחשויות הפבולה.
(¹ שושן, א. המלון החדשה, ערך 5, הוצאת קרית – ספר, ירושלים, 1974, עמ' 2110).

האוטוביוגרפיה של הסופר שמחה בן ציון:

שמחה בן ציון הכנוי הספרותי של שמחה אלטר נוסד (1832-1870) נולד בטאלנשטי בסראראביה, מספר עברי. ב. 1899 השתקע באורסה ובורה, יחד עם ביאליק ב"חדר" המתוקן, יסד באודסא, יחד עם ביאליק ורובנצקי, את הוצאת הספרות "מוריה" וערך בה את המחלקה לבני – הנוער. פרסם את המקראה "בה עמי" (3 חלקים 1904 - 1911) בן השתתף עם ביאליק ורובנצקי בחיבור "סיפורי המקרא" לילדים ועוד, מ 1905 עד סוף ימיו ישב בפלסטין (האנציקלופדיה העברית, כללית יהודית וארצית, כרך 9, ירושלים, תל ביב, עמ' 178).

שמחה בן ציון גילה אחריות של אמן כלפי המובע. כוחו העיקרי נשאר בתחום הסיפור. סגנון הרצאתו מגיע לפרקים, לגמישות ועושר גדול מזה של מנדלי

(דבד קמחי, מסות קטנות, הוצאת ראובן מס, ירושלים 1938, עמ' 54-53).
 כי אכן היה הוא וחבריו, מנושאי האחריות של הספרות העברית החדשה, והוא מאלה שהוטל עליהם תפקיד, או שנטלו תפקיד על עצמם חהשגיה על הספרות העברית החדשה. שתהיה ראויה בשעת תחייתה. בריניסאנסה החדשה שלה. יצא שמחה בן ציון וראה כל דבר שביצירה מתוך אספקלריא ספרותית אחת – האידיליה, שהיתה הסוג הספרותי הפרוזאי היחיד בספרות. "האידיליה במשמעה הרחב, בהשתעשעות בפרטים ובצמצום המתוארים"⁽³⁾
 (אברהם שאנן, מלון הספרות החדשות העברית והכללית, הוצאת "יבנה", תל אביב 1978, עמ' 123).

מצליח לתאר בבהירות ודקות מצבי- נפש מורכבים שמתחתים צומחים הגעגועים אל המרחב והחופשה. הגיבור שחיוו מלווים בפחד, היסוס, בושה וחוסר- אונים שואף למרוד בחיים השוממים, ובכך הוא משמש סמל לילד היהודי באותה תקופה, גם כאן משמשים בעדבוביה הריאליזם והרומאנטיות, שהם מסגולותיו הבולטות של שמחה בן ציון (מנחים מנצור, מקראה של הספרות העברית החדשה למתקדמים, כרך א', הוצאת "יבנה", תל אביב 1980, עמ' 75)

סגנונו הספרותי

בן ציון נחשב אחד מכשרונים בתחום הסיפור הקצר, סגנונו הסיפורי קרוב לסגנון שטיינברג, אך בן ציון רחב – אובק ואינו מסתפק בציור פשוט לדמויותיו, כי- אם. הוא משתדל לצייר לפנינו צורה שלמה ומפורטת⁽⁵⁾

(Waxman, History of Jewish Literature. New York, 1960, P.71)

עיקר גדולותו בסגנונו המופתי והמתחזה בסגנונו של מנדלי, בלשונו של זה מורגשת עדיין הטריות, הנדבכים הלשוניים של שמחה בן ציון מלוכדים הם ומהודדים היטב, הם מסותתים ומלוטשים, ומאוחדים, כאילו הוצקו יחד. לשונו של בן ציון גמישה ורעננה, היא נושמת באיזו רכות מיוחדת ומצלצת במוסיקליות שקטה ונעימה, בן ציון הוא אחד מיוצרי הלשון העברית המודרנית (בן אור, תולדות הספרות החדשה, כרך ב', הוצאצ "יעזראל", תל אביב 1972)

"נפש רצוצה"

לפני שנכנס בפרטי הסיפור הזה, צריך לתת קיצור לו. סיפור "נפש רצוצה" מתחיל בתיאור זכרונותו של המספר מימי ילדותו ונעוריו, שבהם נתבאה מחאה נוקבת נגד ההתעוללות בנפשו של הילד היהודי. הנרצצת גם במחנק החדר שהמספר נתן ממנו תיאור מזעזע עם מיטב סיפוריו מן העירייה הבסאראבית בית נמנים (אברהם שאנן, מלון הספרות החדשות העברית והכללית, עמ' 123)

הנושא העיקרי של יצירותו היה על החינוך בחדר החיים של העירייה הבסאראבית בסוף המאה 19 בהתפוררותה ובהתנוונותה, כשהדלות מעבירה את דור "האבות" היהודים על דעתם ומסוריותם וברדיפתם אחר "פרנסה" אינם מבחינים באמצעים ושוקעים בחמרנות נסה, שמעוררות רגשות-בוז בלבנות בניהם, ואילו דור "הבנים" שואף להמליט מעמק- הבכה, אך אינו מסוגל למלחמת – הקיום וגישתו לחיים לקויה בהפשטה יתירה ובה עדד זיקה ישירה וטבעית לבעיותיהם.

ייחודו הגדול של בן ציון בעיצוב הנפש התמה, במיוחד זו של ילד וצעיר, ואילו בתואריו הריאליסטיים יש תמונות מציאות שגם הגישה הסובייקטיבית אינה פוגעת באמיתותן אף – על פי- כן, בסיפורו מובליטים רגשות המספר שגילה אחריות של אמן כלפי המובע (האנציקלופדיה העברית, שם עמ' 178).

ברור מתוך מבואה זו הסיפור מתחיל בפועל ציווי מפי הרבי. שהמספר מתאר אותו בדיקנות, כיצד הוא מונע את הילדים מן זכותם הפשוטה הפסקה אחרי שעות לימודים ארוכות, והתלמידים נבהלו לפקודה זו:

"(הכנסו פקד פתאום קולו הניחר של הרבי.... בירמולקא הקמוטה ובפנים המיגעיים, גוחן וסוקר בעין זועמת כל מחננו, אין מבין ואין מגיד למה נגזלת כך היום שעה קצרה זו של חירותנו... אנחנו, שוב אין אחד ממנו יכול לזכות עוד בהצלה פורתא זו, שכן, כלל גדול הוא בחדר, חוק ולא יעבור: אין יוצאין בשלשה... אנו נגררים מתוך אונס ונכנסים בפנים של תרעומת בחדר נמוך זה שעדיין לא פגה הימנו גם קצת הבלה של זיעת הצהרים....) מנחים מנצור, שם עמ' 57)

נדמה, הכותרת היא חלק מהסיפור, היא מרמזת על הנושא ועל האווירה, כי המספר השתמש במטפורה בבטוי "נפש רצוצה" שמתאר את ימי ילדותו ונעוריו. כן הכותרת יש לה משמעות רבה לסיפור כי היא מדריכה את הקורא לדרך ההבנת הסיפור.

שמחה בן ציון מעביר אותנו למחזה אחר שתיאר לפנינו מצד המרד על קיצור הפסקה ועל החדר הצד של הלימודים, בקטע הבא, הוא מתאר את המרד על שיעורי הגמרות הקשים, שהוא רואה דבר זה כבד מיכולתם השכלתנית, גם הוא מתאר מדת המרד הפסיכי על שיטת הלימוד של הרבי. קבוצה של עיונים ומחקרים הדגישו שיש יחס בין הקונפליקט הפסיכולוגי לבין שינויי הדמות, שהאנשים המתמרדים רוצים להיות תוקפניים, פורצים ובעלי קוצר רוח ונוטים אל התבודדות ואינם מרגישים להשתייך לאחרים

(Down, Thomas. Motivational Components of client reactance, Journal of (counseling & (Development, Vol(71), 1993, P.537

(-הגמרות תקחו- אמר הרבי ומניע את גופו ממתניו ולמעלה בנענועים גדולים, מכוץ עור פניו ומעקם צורתו בשרבוב שפתה התחתונה... משפיל ומצמצם עינים קודרות... מסרבין ומתורעמים בנהימה דקה מתוך החוטם – ביותר לחכמתו של שלמה המלך, מה חידוש יש בה אפילו אמא גם היא יודעת להטיף בי דברי חכמה כגון אלו ... כל היום מחטטת הגמרא ורוצעת באוזן ובמוח מבלי כל רחמנות) (מנחים מנצור, שם עמ' 57)

במובאה הקודמת, הקורא חש כאילו הוא הלך עם המספר לחדר ורואה עצמו עם התלמידים, וזה ברור לקורא בסיפורו של בן ציון, כשהוא סירוב למציאות, ובקטע הבא, שמחה בן ציון מבע את אכזבתו על הדמות הרעה של הרבי הכועס, מפנה האכזריות שהילדים סובלים אותה, מתוך המכות והביזיונות הרצופות, שיטת המורים לעניין את הרוחות הקטנות הפוחדות ההן

לספריהן, היא המקל והפנים הזועפים (العظمة، و فيق . الجمالي، سعاد . سيكولوجية الأطفال، ط2. القاهرة، 1970، ص12)

(הו והו עוד בבוקר ראיתי כי שבוע של חושך בא לקראתנו בזכותו של הרבי חנינא זה. כנכנסתי לחדר מצאתי את הרבי זה יושב ומקמט מצח. נושך ולועס את זקנו ומהפך בדפי הגמרא אילך ואילך – מבקש מה שקשה למצוא... התלמידים יושבים כאלמים ומראים ברמיזה "עליו", בדאגה וברגז... אחר כך פתח הרבי ופתחם גם אנו אחריו בקול: לשונותינו ומשכות ונגררות אחרי לשונו...).(מנחים מנצור, שם, עמ' 57)

אחרי שורות אנו מוצאים את המספר סובל בגלל המצב הרע, אולי המלים הבאות משקיפות את מדת האיסורים שהמספר מרגיש בהם, גם תאבתו להשיג את החירות הגזולות ממנו. תמונה זו מזכירה אותנו בהמספר ביאליק בסיפורו ספיה** שמתאר בו נסיונותיו הילדותיים במקומות שונים ובראשם החדר. וכמו רוסו טען: בן־אדם יש לו חירות, אבל הכבלים החברתיים הם שעשו את האנשים נוטים לסכסכנות יותר ממושטים עזרה זה אל זה, והפרט יכול להציל את עצמו מהכבלים האלה ולחיות באושר על־ידי האינדיבידואליזם וההתבודדות:
(Cooper, J. McGaugh Integrating Principles of Social Psychology, (Cambridge, Schenkman Publishing co. inc 1963, P. 537

("כך זרז אותנו הרבי והתרה בנו פעם בפעם; ונפשנו כצפור כבושה תוך יד חזקה – מפרכסת כל היום לצאת, ואין מוצא... ועכשיו, גם החכם מכל אדם לא עמד לנו להוצאנו מידו של סגן הכהנים זה"). (מנחים מנצור, שם, עמ' 57)

מי שקורא את סיפורי שמחה בן ציון שומע הדי הייאוש והמחלה שהשפיעו עליו עד שהוא אינו יודע מה לעשות, וזה ברור מתוך הדיאלוג בין התלמידים, גם כן, מתאר לנו את המצב הטרגי של המספר בהווית החדר, הנסיבות והעינויים, שרוב הלומדים היו סובלים אותם בחדר, לכן נסיבות ולחצים אלה גרמו להופעת את הקונפליקט הפסיכי תוך תלמידי החדר, ובמיוחד, דמות הסופר בימי ילדותו :

("כולנו - עלינו לישב כפופים על הגמרא, ל"הקשיב" - ולנהום חרש... צר לי בין הכותל המזיע והשולחן המזוהם, צר לי בין הכותל המזיע והשולחן המזוהם .... מטעם הרבי אסור גם לנפנף בכובע שבראשו, והכובע שלי - שארית החורף הוא ועושה במוך - מטפח ומעלה עלי הבל גם הוא, וטפות גדולות של זיעה זולגות משערות ראשי וקווצות פאותי, זוחלות על גופי בזבובים, חש גופי, חלוש ופוליט זיעה, גם שערותי גם דבקו לבשרי, ואני כולי באבטיח כבוש בציר מלוח) (מנחים מנצור, שם, עמ' 58)

המספר משתמש במילים בעלות של משמעויות דתיות, זה בגלל ההשפעה הגדולה של ספרי הקודש על הקורא שנשפע הרבה מהרעיונות ההם שתומכים את דמיונו ונפשו, שמגיעים לרמת המזון הרוחני לנפשו של בן - האדם. חשיבות הצד הדתי בספרות העברית בולטת משום שהגורם היסודי ששמר ליהודים המפוזרים בארץ את מציאותם והדגיש אחדותם הוא

השתיכותם לאמונתם וללשונם העברית. (دعيل . عماد سعيد، ילדות המספר והרקע הדתי שלו בסיפור העברי הקצר עמ' 108)

הסיפור הזה עשיר בתמונות פסיכולוגיות ובציורי- נוף נפלאים. הדברים הבאים מביעים את השתפכות נפשו של הסופר. על סדרי הלימוד שצריך מפרח את הלב בזרע חיות ומעשיר את המות במחשבות, רק אם הוא נובע מתוך צרכי האדם ועניונו החיוניים, אבל לימוד מתוך הרגל ועצלנות, מתוך אדישות בטלנית כלפי החיים, הוא מטמטם וגורם הפסד :

"עולם אחר מבולבל בוצץ כנגד עיני... אני מעודי אך בשה אובד הייתי בערבים הגמרא .... יושב אתה כחמש שעות רצופות מבלי כל הפסקה בחום הצהריים שלאחר חצות, יושב בלחץ ובדקה, בריח – מרחץ של בשר אדם מזיע, בתוך די אמות מחליאות אלו, שאין בהן אלא ספרים ישנם שנתמרטטו ופרצופים עיפים ומשועבדים של אנוסים קטנים, שאכזרי צהוב מוצח עליהם כל היום בעינוי נפש, מושכם ומשקיעים בעל כרחם באזה עניין מסוכסך שהם אינם רוצים בו בלל... והשיטה – רדיפת ערב – רב של מלים בלתי ממשיות שהן מתנדפות ונשאות עליך כאבק פורח".

(מנחים מנצור, שם, עמ' 59)

המקום כמו הזמן ביצירה הספרותית, מתחלק לשני חלקים: מקום פיזי ואחר פסיכולוגי, אך מהות הטקסט היא הלשון והעצם של המספר, עצם המספר היא זווית הראייה שלו אל העולם, וכאשר הוא מתחיל לכתוב הוא כותב על עצמו, ובכך המקום נובע מזכרונם של המספר, והוא סוג מזכרונותיו של המספר הטמונות בתת-הכרה שלו, ועולות על דעתו בעת הכתיבה. (עוז עמוס, מתחילים סיפור, הוצאת כתר, ירושלים, 1996, עמ' 11 – 12).

בקטע הבא, המספר מעביר אותנה אל עולם הדמיון, אבל אינו מרחיק לכת הוא מתאר את העירייה המתרוקנת מאוכלוסייה, שיומם נוטה למערב, זוהי אידיליה גלותית מרה כלענה, המנוחה שבה היא מנוחת בית – הקברות. דממתה היא דממה של אחר יאוש :

"(הנה יקום הדמיון וישחק לפני ....צלצול פעמיני – עגלה בעברה בחוץ.... רוכב אני ברחובות – רוכב על העז הלבנה של שכנתנו...הרחובות שוקטים ודוממים, אין איש רואה בי ובמעשה...החלי- רע נשא את כל הבריות , ורק אנוכי והעז נשאנו לבדנו בתוך העיר העזובה ועושה אני מה שלבי חפץ ... אין מוחה בידי ... אני גועה בקול גס כשור : מהה? והוד בתים ריקים ושוממים ענה לי , ... ודי עוד כשתי שעות נהיה יושבים בחדד , וככד יגעתי בשברי חלומות והזיות ... ראשי בראש שכוב.").

(מנחים מנצור, שם, עמ' 59)

שמחה בן ציון מגלה לנו באורח נפלא, כסיפתו הגדולה של המספר עצמו לנערה, שהוא אוהב אותה הרבה, כי האיש שאוהב בצדק, שואר מתגעגע לראות אוהבו ולשמוע ידיעותיו⁽¹⁾, (حديث عن الأدب والإبداع مع جنكيز أيت ماتوف" . مجلة الأعلام ترجمة: حسن الطاهر زروق ، العدد السابع ، نيسان، وزارة الثقافة والفنون ، بغداد، 1987، ص70).

מתוך הציור המדויק הזה, יתברר לנו שהנערה זו חופשת מקום חשוב בחיי הנער, וגם נחשבת חלום ותקווה והוא משתדל להגשים אותו, לכן הוא ממשיך בדמיונו הנאה עם קרובתו, וכל עוד הוא זוכר אותה פעמים רבים בכל יום, וגם בקטע הבא היא עלתה על דעתו בדמיונו:

(רואה את עצמי במחזה: מלובש אני לתפארת כבנו של הדוקטור הרופא שבעירנו, – חולצת תכלת ומכנסי סאמיט קצרים.... תלתלים מכתירים ראשי, ועל חולצתי צוארון-מלחים לבן ורחב, ואני ופריל יוצאי במחול זה מול זה ומפליאים לעשות בריקודינו, וכל המחזותנים מתפלאים ומוחאים לנו כפ... ומחי-כף צרב לחיי:– היכן קורין הרבי שאל)... (מנחים מנצור, שם, עמ' 63)

מבין הענינים הכבדים המתחלים את נשמת-הנער מתמתחים קוים דקים של תכלת התקווה והערגון להתפרץ מהעולם המתועב של החדר אל רחבי החיים, אל האור והחירות. תלמיד החדר חולם בפריל. היא פוליה קרובתו, חוזר הוא בהרהוריו עד אין קץ עד המלה "גימוזיה" המספר מדגיש את חלום היציאה מרשות התרבות כתוצאה מעציבה מסדרי החינוך הפרועים והמקולקלים :

(לא יכולתי לעוף – ופרשתי לפתע את כנפי ואעוף דרך החלון לדרור אעופה, ארחיק נדוד, עד בואי קישינוב העיר הגדולה ואשב שם בבית אבותיה של פרילי – הלא אנשים אחים אחנו. את שנינו יתנו לגימנוזיה. בגימנוזיה אחת נלמד, אנו הולכים לגימנוזיה – רחוקה בדרך לגימנוזיה נעים לי יחד עם "פוליה" אלך בבוקר לגימנוזי, בגימנוזיה אחת נלמד יחד עם פולמה אלך בבוקר לגימנוזיה מאוד להגות במחשבה מלה זו : גימנוזיה בצהרים אנו שבים יחד מן הגימנוזיה ואז יבוא מורה ולא מלמד ללמדני רק בתנך לפני ערב ואני ופוליה יוצאים לטייל לפני לתחנה לראות. היכן קורין הרבי שואל") (מנחים מנצור, שם, עמ' 66)

שמחה בן ציון בסיפורו האוטוביוגרפי הזה, שב לעבר לשאוב ממנו זיכרון, מתוך הקונפליקט הפסיכי הזה, והלחצים הגדולים שעברו על דמותו של הנער בחדר, הוא היה זקוק למצוא מרווח נשימה לעצמו, אולי דבר זה מביא אליו משהו עונג ושמחה, לכן התחיל הוא מחפש בדמיונו, או עלה על דעתו זכרון נעים על לבו של הנער, זכרון הנערה התופסת את לבו, לכן, הוא מתאר אותה בכל ביטויי הפלאה, בצורה מדויקת ומפורטת.

(במתכוון אני מעלה לי זכרונה של פרילי שארתי:ריבה זו, פרילי, או פוליה מעידה הפלך באה לחתונה שהיתה במשפחתנו עם אביה ונתארתו בבית ... נימוסי כרך גדול ראיתי בה פניה הלבנים ענוגים ממוזנים ורוד עינים הכחולות פתוחות לרותה וחוסות לבטח בצילן של גבות ושומרות שחרחרות, שהן הפך נעים ומתמיה לשער ראשה, שמראהו משי צהוב) (מנחים מנצור, שם, עמ' 66)

כנראה, האנשים בכלל אוהבים את זכרונותם היפים ומתגעגעים אליהם לאורך חייהם. לכן אנו רואים שהסופרים מדגישים על חשיבותה של תקופה זו. כמו שעושה שמחה בן ציון בסיפורו (נפש רצוצה), כשהוא מתאר את ילדותו המאושרת זכרון הנערה התופסת את לבו.

המצב הנפשי הקשה הזה הוא במלמדים קשים. העניין שדחף המספר למתוח ביקורת להרבי, פעם אחרת הנער היה מול מעמד קשה גורם לו בזיונות ומכות רצח על-ידי הרבי הזועם. תמונה זו מזכירה אותנו בהמספר מאיר דיזנגוף* (אבן. יוסף. ניציני הריאליזם. כרך א'. הוצאת מוסד. ירושלים 1872, עמ' 15).

בסיפורו הרבי, המשקיף את צביון הגורל האכזרי החותך שקיעה לנער בחדר, אך מעמד זה הפך את הנער המרדן אל נער מתאבק נגד הרבי, כדי הגנה עצמית, כאן מצב הקונפליקט הפסיכי מתפתח. אבל צריך את המשמעות האמיתית של החירות, כלומר, המשמעות המתבססת על יסודות שחרור כוחותם ויכולתם של הנערים, וגם צריך להעביר את התחומים הזקוקים להם, וצריך לכבוד את בחירותם כדי יהיו בעלי דמות מועלת בחברה: (أسعد، يوسف ميخائيل. الشباب والتوتر النفسي، القاهرة، مكتب ريب (بلا)، ص 21).

(זועת-מות ואפילה אחזה נפשי, נדמה לי באותו רגע כי נופל אני אל תחת גלגלי הרכבת הרצה כנגדי ... והרבי קם...מצווה ברמיזה חברי הישבים עמי, שיוצאו..... והרבי מושכב בצבייטת הפשר...בקונה מבקש הרבי להעמידנו ... בן שתיים עשרה אנוכי ומלך דומה זה עושה בדרדקה לעונשין ... בכל ממצי בוחח הדל...ני נלחם)?
(מנחים מנצור, שם, עמ' 66)

כנראה, האדם בטבעו אינו אוהב את החוקים שמכבילים את חופשי, גם האדם הוא בצורה טבעית חופשי ושונא איזה דבר מכביל את החופשה שלו, לכן נראה כי גיבור הסיפור כבר לא ידעו את המנוחה.

הבלטת הסטייה של המספר מדגיש את הבסיס הפסיכולוגי של הסיפור, הסיטה ברורה בהתנהגות המספר כלפי הרבי, כל עוד, בן אדם הוא פרט בחברתו, צריך לזכור בזכויות של בן אדם, אך כאן אנו מוצאים את הנער קרבן לעינויים בתוך חברתו, והוא אינו מסוגל למלחמת הקיום נגד ההתעללות בנפשו של הנער הנרצעת גם במחנק החדר, לכן הוא בורח מהשתלטות הרבי, ומחפש את מפלט להציל את עצמו. "ומוריה" הדגיש האיסורים ההתנהגותיים, כוללים את מצרכי הפרט וסביבתו שמפעילים לחץ עליו, ועוררים בו את השינויים הפנימיים או ההשפעות החיצוניות, וכאן בולט המצריך המהווה את המניע בנפשו של הפרט כדי לעמוד בפני הלחץ:

(Hjelle,L.,And Ziegler,DJ,Personality Theoriest,Megra HILL,1976,P.11)

(אני בורח – אנוס על נפשי, אנוסה.... אלה מנהרה, שלקצה גבול העיר והשדה שמה באתי... והריני אורב ממסתור כלסטים מזוין: לקטתי אבנים אם שלח הרבי אחרי רודפים מחברי, ויבואו – אנפץ גולגולתם ומה יהיה להביא לבי הומה לי...מכותל ובזיונות, וחברי עולם יתקלסו בי ... והכזר האדמוני לבי הומה לי נכמרו רחמי על נפשי העלובה והזויה ואבקש לבכות). (מנחים מנצור, שם, עמ' 69)

לגלות את הרגשות הנער והרעיונות העולים על דעתו. הסיפור נכתב בסגנון עוזר להשתמש במונולוג הפנימי, מאורע הסיפור נכתבו ברציפות, לכן הוא מתאר לנו את שאיפותו לחירות בכל נימי נפשו, מתוך המזיגה בין התקווה לבין הדמיון, שמחה בן ציון משקף את זה מתוך המונולוג הפנימי. ברדיצ'בסקי היה המורד במורשת הדורות, לפתח את עצמותו מתוך חירות פנימית, ללא השתעבדות למסורת התרבותית של העבר, ומכאן באה עמדתו הכפולה כלפי העולם היהודי המסורתי, שבכמה מיצירותיו נתן לה ביטוי מזעזע. כך למשל, ברומנים הקצרים שלו: "בסתר רעם", "בית תבנה" ו"גרי רחוב"⁽³⁾.

⁽³⁾ ד. جميل نصيف التكريتي، نظرية الأدب: تأليف عدد من الباحثين السوفييت المختصين بنظرية الأدب والأدب العالمي، دار الرشيد للنشر، وزارة الثقافة والإعلام، جمهورية العراق، ط2، 1980، ص 9 – 10

(נקודה נעה נראה לי בריל זה במרחב הככר, ונדמה לי זוהי הנקודה היחידה של חירות ונחת שיש בעולם... אני רוצה להיות נקודה כזו, שלא להיות בעולם... משתטח אני על העשב ומסתכל למעלה... הרקיע כקערת זכוכית כחולה ירקרקת מכסה על כל, על המגרש ועל רכסי ההרים ועל בתי העיר הקטנים ... בדמיוני קן נסתר ושנאן בין עפאים. אבוא אתכנס, רק קצה חרטומי אשלח כמעט החוצה וממעוני הקטן אביטה בעולם הגדול)⁽⁴⁾ (מנחים מנצור, שם 'עמ' 69)

המספר השתמש במונולוג, כי הוא נחשב אמצעי להכניס את הקורא ישירות בחיים הפנימיים לדמות, בלי איזו התערבות על יד הסופר (פרופ' סעיד, עימאד. עיונים בספרות העברית החדשה, בגדאד 2014, עמ' 14).

אחרי – כן, המספר מגלה לנו את המצב הפסיכולוגי שלו, כשהדברים מגיעים לדרך סגורה בין האב ובנו, ומבין התיאורים הריאליים שבציור זה מציצים זה אלילו המעשים כמו סרט קולנוע מציג את תנועת הרגשות והרעיונות של המספר, מתוך עיקוב החיים הפנימיים של הנער בכל מרחקיהם ומהחכיניהם, הפעם עוברים המעשים אל בית האב המקום שהנער החליט, ללכת אליו, אולי מוצא את המחבוא המותאם, אך הוא אינו יודע מהו מחכה אותו שמה:

(אני הולך הביתה בנשמה טמאה ושחורה, ממרה וסוררת – ויהיה אשר יהיה .... יצא אבא מתוך הבית מקמט מצחו ומבטי זעמו ישלח גם כי .... אפשר הם כולם אינם יודעים כלל מאותי המורעות ומחר ידעו... פתאום ערב טוב רבי חנא, הרבי הרוח בלבו בא להתאונן עליו כמו סכין כהה נתחב בלבו קולו הצרוד... מלטתי אל החצר כגון הנמלט מפני רודפיו... הגעתי עד אחת ובה נחבאתי ... אני מתאפק אני משתעל... קולה של אותה השמחה לכלימותי מרגיזני מאוד ... קולה נשמע כקולה של אמא)(מנחים מנצור, שם 'עמ' 69)

קריאת הסיפור בעיון מגלה שהמספר חולה בדיאכונ, אין ספק כי הסיפור השתקפות לפסיכיקה של המספר, או השתקפות לדברים שנוטה אליהם. המספר ניסה להציג בסיפור זה, רחש

הבדידות והפחד מהעמיד כשהן האדם חי לבדו, גם כנראה 'המספר הוא צורתה של החברה, הנושאים שלו הם הבעות והרגשות עצמיות והשקפות החברה שלו שהוא חיי בה סבלות חלק מסבלות ההומן. לכן יהיה הסופר הוא הלשון המדבר על בעיותיו של בני – אדם.

הזרות הנפשית שסובל הימנה הגיבור, אנו שומעים את הדיה בסביבה שחי בה כאשר הלך הביתה, אינו מוצא את המחסה שמקווה אותו, אך להפך, לרע מזל, הפתעה לא נעימה היתה מחכה אותו, האב הזועם, האחות האכזריות וגם ראיית הרבי מתלונן עליו אצל האב, אחרי מעמד קשה כזה, זקוק הוא למצוא את מפלט לנשמתו, לכן הוא חולם בנערה פירלי, שמתאר אותה בביטויים נעימים:

(ומתוך נחמה של מעשי נסים עוטפני המראה היפה והחביב שהיה מבקרני לפעמים על משכבי בלילות...אני נישא בתהום שמים, משוטט בין כוכבים; הם מסביב ישוטי, אחור וקדם ירחפוי, יסובבו, ממעל לראשי אל תחת רגלי כשלג-אורות ירדו, ומתחת רגלי בשפעת זיום יתאבכו ויעלו דממה, ואני שט ונישא בתוכם לאין תכלית...)(מנחים מנצור, שם 'עמ' 83)

בסיפור אנו רואים שהדמות הראשית כמעט משתתפת בכל המאורעות, והיא בעלת ההופעה הגדולה תוך התוכן החדש והתמונה השלמה של הגיבור, שעובר במערכת התרחשויות והתנהגויות, וזוכה בהתעניינות מיוחדת, שבאמצעותה המספר יכול להביע את דעתו⁽²⁾. (ד. جميل نصيف التكريتي، نظرية الأدب)

נדמה שדמות האם של שמחה בן ציון תופסת מקום חשוב בחייו, אך דמותה חלשה מול דמות האב, לכן היא מנסה להרגיע את האב הכועס, ומדברת עם הנער בביטויים אלימים וקשים, אך מאמציה לא הוכתרו בהצלחה, והאב לא יחמול.

(שלשל מפקד הרבי. אך הם מאליהם נפלו... והרבי לוקח אותי ביד ומציגני מול הפתח הפתוח לרשות הרבים... בשרי סמר מקור ועורי עליו בוער... כותנתי קצרה, קצרה... מזלי הרע גרם שבשבת זו ניתנה לי כתונת מן הישנות, וזו מגלה ואינה מכסה... אנה אשים עיני מפני בשתי?...ואת המגרפה שמו בין רגלי ודלוה, שרכוב עליה, וכנף-אוז מפוחמת באפר-הכירים נעצו בכובעי...) (מנחים מנצור, שם 'עמ' 88)

נדמה לנו, מספר לנו שמחה בן ציון על טיב היחסים בין האב הרשע לבין הבן הצמא אהבה וחמלה, ומשרה לנו שהשנאה וחוסר שלום היו מלידה ולא כתוצאה של לפעולות והתנהגויות עבר היה אביו נגד עיקרון הלידה כל עיקר.

הסימן הבולט בקטע הזה מתבטא החלום המעדיף על לבו של הנער, שמשקיף את השאיפה לזכות בחירות וליווי הנערה התופשת מקום חשוב בחיי הנער, אך חלום יפה כזה אינו משלים, מפנה שהפריעו את הנער משינתו. הרטמן חלם חלום משתקף בו המצב הפסיכולוגי שלו:

(אני שוכב על יצועי בבית – מי הביאני, איך באתי הלום נזכרתי, כי בלילה הפריעו שנתי, טלטלונני, לא ידעתי נפשי. הצצתי אל אבי – ואראה כי נחרץ דיני... לא הועלתו כלום. מה שהיה הוא שיהיה – ויהיה עוד קשה ורע משהיה...מלא בוש וכלימה שהתישה עלי את אברי, התחלתי לובש את בגדי מתוך רטט וזיע, ואבא עומד על גבי ואומר קטורת) ... (מנחים מנצור, שם, עמ' 83)

נדמה, חלום הפגישה עם היקרים נחשב כקונפליקט מרכזי בסיפור זה, אפשר לומר כי בסיפור זה קיים קונפליקט בין היחיד לחברה, ובמיוחד הציר המרכזי ברומן זה הוא הקונפליקט הפנימי המתרחש בנפשו של שמחה בן ציון.

בסופו של הדבר, מי שקורא את הסיפור הזה מרגיש בכל תחנה מתחנותיו, תקופת הילדות תופסת מעמד חשוב במסע חייו של בן אדם, כי שורשי אישיותו נטועים בתקופה זו מחייו. לכן זכרונות הילדות מטביעים חותמם עליו.⁽¹⁾ האנשים בכלל אוהבים את זכרונותם היפים או הרעים ומתגעגעים אליהם לאורך חייהם. דברים אלה משקפים את המצב הפסכי הרע של המספר בתקופה ההיא שמגיד אותנו בזכרונות ילדותו :

(ואני אצבעותי עושות בכפתור, עד שנפתחה החגורה וארכובותי נוקשות שלשל מפקד ר'. אך הם מאליהם נפלו... והרבי לוקח אותי ביד ומציגני מול הפתח הפתוח לרשות הרבים... בשרי סמר מקור ועורי עליו בוער... כותנתי קצרה, מאד קצרה... אנה אשים עיני מפני בשתי ואת המגרפה שמו בין רגלי ודלוה, שאהיה רכוב עליה)... (מנחים מנצור, שם, עמ' 83)

נדמה לנו, שתקופת הילדות תופסת מעמד חשוב במסע חייו של בן אדם, כי שורשי אישיותו נטועים בתקופה זו מחייו. לכן זכרונות הילדות מטביעים חותמם עליו. האנשים בכלל אוהבים את זכרונותם היפים ומתגעגעים אליהם לאורך חייהם. לכן אנו רואים שהסופרים מדגישים על חשיבותה של תקופה זו⁽¹⁾. כמו שעושה שמחה בן ציון.

המסקנות

- 1- המספר מצליח לתאר בבהירות ודקות מצב- נפש מורכבים שמתחתם צומחים הגעגועים העזים אל המרחב והחופש, הסופר שמחן בן ציון, סופר ריאליסטי, שואב את סיפורו מההווה היהודית בעיירה הרוסית. ברור לקורא בסיפורו כשהוא סירוב למציאות.
- 2- סיפור "נפש רצוצה" הוא סיפור אוטוביוגרפי מטפל בילדותו של שמחה, בן ציון מתאר בו נסיונותיו הילדותיים. גם מתחיל את סיפורו בהדגשה על ביקורת למלמדים של החדר ובסיפורו ביקר בחריפות אל מלמדי חדרים.
- 3- המספר התעניין בדמות הנער שהיא קשורה למציאות העירה בגולה, וגם משקיפה את דמות המספר בימי ילדותו, לכן אפשר לומר, הדמות שמחה בן ציון מצייר אותה היא דמות ריאליסטית.
- 4- הסופר שמחה בן ציון הוא נוטה למרוד על המסורת הדתית ודוחה אותה, כמו שעשו רוב סופרי המערב, אך ביצירה אחרת הוא חוזר לאותה מסורת שדחה אותה מוקדם, דבר שמביע פעילות בין הסכמה לדחייה, כך למשל, אברהם מאפו שכתב הרומן "אהבת ציון".
- 5- החדר והמשפחה הפעילו לחצים גדלים על המספר, כדי לעשות אותו יהודי שומר מסורת, אך הדבר הגרוע בפעולתם המזיק והמהריס, הוא העונש הגופי שמדכא את רגשותיו של הנער ומטיל אימה ופחד ונוטע בקרבו השינאה על חניכי החדר, על הרבי, על האב ובכלל על היהדות, ובכך נראה כי החינוך הישן נהפך לאחד הגורמים המסייעים לתהליך ההתנוונות של היהדות המסורתית והתפרדות החברה היהודית בגולה.
- 6- שמחה בן ציון מצטיין בהשתמשות באלמנטים ספרותיים שונים כדי להביע תוכן סיפורו כמו הדמיון הדיאלוגי, והחלום, ולהעשיר המטרה הפסיכולוגית של המספר.
- 7- חלום של המספר בפרייל נחשב כקונפליקט מרכזי בסיפור זה, אפשר לומר כי בסיפור זה קיים קונפליקט בין היחיד לחברה, ובמיוחד הציר המרכזי בסיפור זה הוא הקונפליקט הפנימי המתרחש בנפשו של שמחה בן ציון.
- 8- מבחינת הסגנון, שמחה בן ציון משתמש במבאות תנכיות, משקיע אותן להעשיר המטרה הפסיכולוגית של הסיפור.
- 9- שמחה בן ציון היה מספר- אמן. כוחו היה גדול בסיפור "נפש רצוצה" בתיאורי מצבי רוח- רוח ונדודי רגש מחשבה.

המקורות העבריים

- 1- אברהם שאנן, מלון הספרות החדשות העברית והכללית, הוצאת "יבנה" תל אביב 1978, עמ' 123.
- 2- בן אורי, תולדות הספרות החדשה, כרך ב' ,הוצאצ "יעזראל", תל אביב 1972
- 3- דבד קמחי, מסות קטנות, הוצאת ראובן מס, ירושלים 1938, עמ' 54-53.
- 4- האנציקלופדיה העברית ,כללית יהודית ,וארצישראלית . כרך 8,חברה להוצאת אנציקלופדיות בע"מ,ירושלים ותל – אביב ,1969,עמ'240
- 5- האנציקלופדיה העברית, כללית יהודית וארצישראל, כרך 9, ירושלים,תל ביב ,עמ' 178.
- 6- יובל צרפתי, אוטוביוגרפיה ספרותית, לעיתון "גפן" 4 – 6 – 2010.
- 7- מנחם מנצור, מקראה של הספרות העברית החדשה למתקדמים, כרך א', הוצאת "יבנה" תל אביב 1980, עמ' 75 .
- 8- עוז עמוס, מתחילים סיפור, הוצאת כתר, ירושלים, 1996, עמ' 11 – 12.
- 9- פרופ' סעיד, עימאד. עיונים בספרות העברית החדשה ,בגדאד,2014,עמ'14.
- 10- צוות המחקר והפיתוח בפיקוח מכללת רוברט מ. ברן, שבת צפת – שבת חינוכית במרומי הגליל, בית הספר לקצינים בה"ד 1, עמ' 5.

המקורות הערביים

- 1- "حديث عن الأدب والإبداع مع جنكيزايت ماتوف" . مجلة الأقلام ترجمة:حسن الطاهر زروق ،العدد السابع ،نيسان،وزارة الثقافة والفنون ،بغداد،1987،ص70.
- 2- د. جميل نصيف التكريتي، نظرية الأدب: تأليف عدد من الباحثين السوفييت المختصين بنظرية الأدب والأدب العالمي، دار الرشيد للنشر، وزارة الثقافة والإعلام، جمهورية العراق، ط2، 1980، ص 9 – 10
- 3- د. خالد اسماعيل،النصوص العبرية الحديثة ،بغداد 1989،ص56.
- 4- اسعد، يوسف ميخائيل .الشباب والتوتر النفسي ، القاهرة ، مكتب ريب (بلا)،ص21.

5- العظمة ، وفيقي . الجمالي ، سعاد . سيكولوجية الأطفال ، ط2 . القاهرة ، 1970 ، ص12

References

Avraham Shaanan, The Hebrew and General Literary Hotel, Yavne
.Publishing House, Tel Aviv 1978, p. 123

Ben Or, The History of New Literature, Volume 2, Issa'ar Yizrael, Tel Aviv
1972

Debed Kimchi, Small Essays, Reuben Tax Publishing, Jerusalem 1938, pp. -1
54-53
. -2

The Hebrew Encyclopedia, Jewish Clalit, and Eretz Israel

The Hebrew Encyclopedia, Clalit Jewish and Palestine,
. Volume 9, Jerusalem, Tel Bib, p. 178

French Jubilee, Literary Autobiography, for "Geffen" Newspaper 4 - 6 -
.2010

Menachem Manzur, The New Hebrew Literature for Advanced Studies,
.Vol. I, Yavne Publishing, Tel Aviv 1980, p. 75

.Oz Amos, Beginners Story, Keter Publishing, Jerusalem, 1996, pp. 11-12

.Prof. Said, Imad. Studies in New Hebrew Literature, Baghdad, 2014, p.14

The Robert M. College supervised research and development team. Bern,
Safed Shabbat - Educational Shabbat in the Upper Galilee, Officers' School,
H-1, p. 5

A Talk About Literature and Creativity with Genghisite Matov.” Al-“
Aqlam Magazine Translated by: Hassan Al-Taher Zarrouk, Number 7,
.April, Ministry of Culture and Arts, Baghdad, 1987, p. 70

Dr. Jamil Nassif Al-Takriti, Literature Theory: Written by a number of
Soviet researchers specialized in the theory of literature and international

literature, Dar Al-Rasheed Publishing, Ministry of Culture and Information, Republic of Iraq, 2nd edition, 1980, pp. 9-10

Dr. Khaled Ismail, Modern Hebrew Texts, Baghdad 1989, p. 56.

Asaad, Youssef Mikhael, Youth and Psychological Stress, Cairo, Rib .Office (None), p. 21

Greatness, Wafik. Aesthetic, Souad. Children's psychology, 2nd edition. Cairo, 1970, p. 12

Waxman, history of Jewish-5 Literature. New York, 1960, P.71

Hjelle, L., And Ziegler, DJ, personality Theoriest, Megra HILL, 1976, P.110-2

Cooper, J. McGaugh Integrating Principles of Social Psychology , -12- Cambridge, Schenkman Publishing co. inc 1963, P.537

Down, Thomas. Motivational Components of client reactance, Journal of counseling & Development, Vol(71), 1993, P.537

البناء النفسي للقاص سمحا بن صهيون في قصة نفس محطة

م. مجيد عبود رحيمه

جامعة بغداد / كلية اللغات / قسم اللغة العبرية

خلاصة البحث

يسلط هذا البحث الضوء على البناء النفسي للقاص سمحا بن صهيون في قصة نفس محطة ، بعد استعراض السيرة الذاتية للقاص ، تبين ان بطل قصة (نفس محطة) وصاحب الشخصية المتمردة هو القاص نفسه. حيث بدأ القاص بالتصوير المباشر لمعاناته النفسية في ايام طفولته، ما هو يخبرنا مفعماً بحزنه وانكساره عن ماهية الاهمال الذي كان في بيت طفولته ويبدو ان هذا الوضع الذي عاشه سمحا بن صهيون في اول الخمس اعوام من عمره وهي مدة الصراع ، ومن حصيلة هذا الصراع تتكون شخصية الفرد. استطاع الكاتب من خلال هذه القصة ان يجد متنفساً للعالم المحبوس في داخله، والذي كان يعيش حياة مخفية في عقله الباطن.

لقد تناولت هذه القصة الجانب المظلم والسوداوي من حياة صبي يهودي في المهجر، والوجود المأساوي المليء بالقيود المتمثلة بقساوة النظام التعليمي الصارم في الحيدر (المدرسة الدينية اليهودية) ، اذ كان سمحا بن صهيون طفلاً مهملاً لتسلط الاب في البيت والمعلم في الحيدر، وكان القصد من وراء هذا التسلط هو الزام الصبي بنمط حياتهم وتزويده بالتراث الديني اليهودي باستعمال شتى انواع الضغوطات المنهكة. لذا يكشف الكاتب عن شدة الانكسار والاحباط الذي اصابه بعد طول بحث وتفتيش عن ذاته التي طالما شعر بانها بلا مستقر وهو في هذه المرحلة العمرية التي تتسم بالتأمل .

ويمكن ان نلخص ان هذا البحث يناقش الظروف الشخصية الصعبة التي يعاني منها الكاتب التي ادت الى تعميق العقدة النفسية، وهذا الكبت النفسي الذي عاناه القاص في طفولته انعكس على ذاته ليتحول فيما بعد الى ابداع في مستقبل القاص.

الكلمات المفتاحية: الصراع النفسي ، البناء النفسي، نفس محطة، سمحا بن صهيون ، ذكريات

السيرة الذاتية للباحث

האוטוביוגרפיה של החוקר

מג'יד עבוד רחיימה מורה בפקולטת השפות – אוניברסיטת בגדאד – מחלקת השפה העברית.
זוכה תואר שני מאוניברסיטת בגדאד. יש לי הרבה מחקרים בלשון ובספרות העברית החדשה.

Email: Majeedabood698@gmail.com